

Polgári pártok és vezetőik

IZSÁK LAJOS

Az 1944 után létrejött, illetve újjászerveződött magyarországi polgári pártok valamennyien a többpártrendszeren alapuló parlamentáris demokrácia megteremtését tűzték ki végső célul. Következésképpen kiálltak a magántulajdon és az emberi szabadságjogok védelmére, a piacgazdaság megteremtésére, a vallásszabadság eszméjére és az ország függetlenségének kivívására, illetve megvalósítására mellett. Közülük a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt (FKGP) a paraszti polgári demokrácia megteremtését szorgalmazta, a nép-nemzeti gondolat ébrentartásával, amelyhez közel álló elveket és törekvéseket vallott a Magyar Szabadság Párt, a Magyar Függetlenségi Párt (MFP) és a Független Magyar Demokrata Párt (FMDP). Mások, mint pl. a Keresztény Demokrata Néppárt, a Demokrata Néppárt (DNP), a Katolikus Néppárt, a Keresztény Női Tábor (KNT), illetve az 1956-os forradalom idején zászlót bontó „Keresztény-pártok”, amelyek az előbbi pártokhoz hasonló törekvéseket képviseltek, ugyanakkor jobban hangsúlyozták világnézeti hovatartozásuk és meggyőződésük, eszmei törekvéseik jelentőségét. S voltak olyan polgári pártok, mint pl. a Polgári Demokrata Párt (PDP) és a Magyar Radikális Párt (MRP), amelyek a polgári liberális eszmék híveiként és elkötelezettjeiként ennek megfelelő állami és társadalmi átalakulást és politikai berendezkedést szerettek volna megvalósítani a korabeli Magyarországon.

Az FKGP újjászervezését 1944 végén az Ideiglenes Országos Vezetőség irányította, amelyet Debrecenben alakítottak, elnöke *Balogh István* volt. A párt 1945 nyarára szervezeteivel – s mintegy 900 000 fős tagságával – lényegében átfogta az egész országot. A párton belüli balszárnyhoz – amely vállalta a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) programjának következetes végrehajtását – tartozott a Polgári Tagozatban helyet foglaló baloldali értelmiségiek (*Barcs Sándor, Gulácsy György, Mihályfi Ernő, Ortutay Gyula* stb.) számottevő csoportja. Ezen kívül itt helyezkedtek el *Dobi István* és szegény-paraszti hívei is. De a balszárnyhoz számítható *Gyöngyösi János, Filó Sámuel* és *Szabó Árpád* mellett *Dinnyés Lajos, Oltványi Imre* stb. is. Ez a szárny meglehetősen szoros kommunista kapcsolatokkal rendelkezett. Elismert vezetőjük maga a pártvezér, *Tildy Zoltán* volt. A párton belül a legerősebb és legszervezettebb csoportot a *Nagy Ferenc, Kovács Béla, Varga Béla* vezetése alatt álló „közép”, más szóval centrum alkotta. Mögöttük sorakozott fel nemcsak a módos parasztság túlnyomó többsége, hanem a közép- és kisparasztság jelentős része is. Jó kapcsolataik voltak a városi burzsoáziával és a nagytőke nem egy képviselőjével, valamint – elsősorban *Varga Béla* révén – a katolikus egyházzal is. Ez a szárny, elsősorban külpolitikai okokból, a békeszerződés aláírásáig, nem kívánta a baloldali pártokkal kötött megállapodást felmondani és az MNFF-et szétszakítani. Az FKGP-ben igen nagy számban foglaltak helyet a polgári és kispolgári irányzat képviselői. A nagytőke és a vele összefonódott volt nagybirtokosok képviselőit *Auer Pál, Pfeiffer Zoltán* és *Szolnoki István* látta el. *Sulyok Dezső* is mind a nagytőke, mind a katolikus egyházi körök szempontjából „possibilis” személyiség volt. Itt volt található a *Vásáry István* és *B. Szabó István*-féle módos paraszti irányzat is. A kisgazdapárt 1945 nyarán tehát olyan képet mutatott, hogy a történelmi irodalom joggal nevezi „gyűjtőpárt”-nak.

1944 végének történelmi sorsfordulóján, a „szegedi kézfogón” a polgárság másik szószólójaként a PDP jelentkezett a politikai életben. Ez a párt mintegy 50-60 000 fős tagságával lényegében csak a fővárosban és a megyeszékhelyeken rendelkezett politikai befolyással programja is meglehetősen „szűk körben” hatott. 1945 áprilisában *Teleki Gé-*

za gróf lett a párt elnöke, ügyvezető elnök: *Szent-Iványi Sándor* (1945 nyarától Teleki helyébe lépett); alelnök *Bródy Ernő* és *Örley Zoltán*, pártügyész: *Kabakovits József*, központi titkár: *Kelemen Sándor* lett. Közülük Teleki Géza – nemcsak apja, Teleki Pál gróf, hanem az előzetes fegyverszüneti tárgyalásokon való részvétele miatt már korábban is ismert személyiség volt, hozzá is hasonlóan Bródy Ernő, aki már a század elejétől részt vett a *Vázsonyi Vilmos* vezette Demokrata Párt munkájában. 1906-tól volt képviselő, kivéve az 1922-1925-ös nemzetgyűlési ciklust. Közismert liberális ellenzéki politikus volt. Szent-Iványi Sándor teológiai tanár, az unitárius egyház püspöke, aki jelentős nyugati kapcsolatokkal rendelkezett. Tanulmányait az amerikai Harvard Egyetemen végezte. A „szűkebb” pártvezetőséghez tartozott még *Supka Géza*, a nagy tudású polihisztor, a magyar szabadkőműves mozgalom vezető személyisége, *Ruppert Rezső*, volt polgári liberális városatya, *Makay Miklós*, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara volt titkára és *Láng Lajos*.

A Magyar Radikális Párt újjászervezését még 1944 novemberében kezdte meg *Csécsy Imre*, a párt hivatalosan azonban csak az 1945-ös nemzetgyűlési választások előtt bontott zászlót. A párt programja és politikai irányelvei baloldali jellegük ellenére is csak szűk körben hatottak, akár a PDP-é. Jellemző, hogy választási eredményük 1945 novemberében csupán öt és félezer szavazat volt. Vezetőik közül fontos megemlíteni Csécsy Imre mellett *Zsolt Béla* és *Kende Zsigmond* nevét. Az 1947-es országgyűlési választások idején hozzájuk csatlakozott az ismert szociáldemokrata pártvezér, *Peyer Károly* és néhány párthíve. A párt ezután jutott parlamenti képviselőkhöz.

1944 végén, 1945 elején kezdődött meg a Keresztény Demokrata Néppárt, majd 1945 tavaszától Demokrata Néppárt szervezése és *Barankovics István* révén megfogalmazódott programja. A nemzetgyűlési választásokon ez a párt nem indult, képviselői és hívei 1945 őszén a kisközpártot támogatták. A két európai hírű egyetemi tanár – *Eckhardt Sándor* és *Bálint Sándor* – révén azonban már 1945 végétől parlamenti képvisellel rendelkeztek. Eckhardt professzor ugyanis a nemzetgyűlés 1945. december 6-i ülésén bejelentette, hogy ő és Bálint Sándor a jövőben „törvényhozói munkájukat” a DNP tagjaiként kívánják folytatni. A DNP az 1947-es választásokon a koalíció ellenzéke volt, a „népi demokráciát” a kereszténydemokráciával kívánta felváltani, s több mint 820 000 tiszta szavazatával a választások erkölcsi győztese lett. Erre az időre lényegében sikerült magába olvasztania a szétvert kisközpárt katolikus vonalát, de a KALOT korábbi vezetői is fontos szerepet játszottak a párt életében. A DNP vezetői közül a már korábban említetteken túl érdemes hivatkozni *Varga László*, *Babóthy Ferenc*, *Belső Gyula*, *Komlós Géza*, *Pócza Lajos*, *Mihelics Vid*, *Kovács Zoltán*, *Keresztes Sándor*, *Eszterhás György*, *Rónay György*, *Ugrin József*, *Berkes János* és *Szabados Pál* párton belüli tevékenységére és parlamenti szereplésére.

1946 márciusában a Magyar Kommunista Párt (MKP) követelésére, pontosabban a baloldal nyomására a kisközpárt húsz nemzetgyűlési képviselőjét zárta ki a pártból. Sulyok Dezső a nemzetgyűlés 1946. május 2-i ülésén jelentette be, hogy az FKGP-ből kizárt tizenhat társával együtt megalakította a Magyar Szabadság Pártot (MSzP), majd néhány héttel később ismertette a párt programját is. Az 1946 nyarán létrejött Magyar Szabadság Párt azonban – „működési engedély” hiányában – 1946 októberéig kizárólag csak a nemzetgyűlésben fejtett ki tevékenységet. A SZEB jóváhagyása után november végétől megkezdődött a párt szervezése Budapesten és vidéken egyaránt. A pártalkotmány szerint az MSzP célja „alkotmányos úton demokratikus politikai szervezetbe tömöríteni mindazon magyar állampolgárokat, akik a független magyar államban az ember természete és elidegeníthetetlen jogai alapján félelemtől és nélkülözéstől mentesen, a keresztény hitelvek és erkölcsi törvények követelményei szerint kívánnak élni”. A párt szervezeti szabályzata szinte kizárólagos hatalmat ruházott a párt Elnöki Tanácsára, amelynek *Sulyok Dezső*, *Nagy Vince*, *Vásáry István*, *Pálffy József*, *Halter Béla*, *Némethy Jenő*, *Vásáry József* és *Kuchinka Gyula* voltak a tagjai. 1947 nyarán a párt összeomlott, amelyben a nemzetközi helyzet gyökeres megváltozása mellett fontos szerepet játszott az is, hogy a választójogi törvénymódosításával – ez nem tette lehetővé Sulyok és néhány társa újjáválasztását, amiért a korabeli közvélemény magát a választójogi törvényt „Lex Sulyok”-nak nevezte – nyilvánvalóvá vált, hogy az MSzP a jövőben már nem töltheti

be a koalíció polgári ellenzékének szerepét, ezért a párt Politikai Tanácsa 1947. július 21-én kimondta az MSzP felosztatását.

Az 1947-es választásokra készülve az új polgári pártok közül elsőként – *Rákosi Mátyás* és körének tudtával és támogatásával – a Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Párt kapott a SZEB-től „működési” engedélyt. Ez a párt olyan polgári demokratikus berendezkedésű állam megvalósításáért szállt síkra, amely korlátozza azt, hogy a nagyburzsoázia nagyobb szerephez és érvényesülési lehetőséghez juthasson a magyar társadalomban. Ugyanakkor az alsóbb néprétegek, főleg a munkásság életkörülményei is olyan mértékig javuljanak, hogy ne törekedjék feltétlenül a tőkés társalmi viszonyok átalakítására. A párt önmagát olyan politikai irányzatnak jelölte meg, amely a polgárság számára az egyetlen lehetséges és elfogadható alternatívát jelenti a korabeli viszonyok között. A párt „vezérkara” augusztus közepére alakult ki, melyben Balogh István pártelnökön kívül részt vett *Parragi György* ügyvezető alelnök, a parasztpárt korábbi alelnöke *Kovács Imre*, valamint *Dénes István*, *P. Abrahám Dezső*, *Balla Antal*, *Sz. Szabó Pál*, *Kunszery Gyula*, *Vértes István*, *Lévay Zoltán*, *Bartha László*, *Ternay István*, *Millassin Kornél* és *Kuchinka Gyula*.

Slachta Margit 1947. július 22-én nyújtotta be *Rajk László* belügyminiszternek pártalakítási engedélykérését, majd Esztergomban kifejtett agitációjának eredményeként megszerezték a szükséges ajánlásokat is a Keresztény Női Tábornak (KNT) a választásokon való indulásához. A KNT jövőre vonatkozó elképzeléseit és politikai céljait a párt vezetői: *Slachta Margit* országos elnök, *Hudomel Hilda* alelnök, *Veress Anna* főtitkár, *Bozsik Pál* apátplébános, egyházi tanácsadó és *Balázs Benedicta* megyei kerületi vezető foglalta össze. A KNT jellegét illetően azt hangsúlyozták, hogy országos és község-politikai, amely a „tízparancsolat” és a Szent István-i tradíciók alapján áll, keresztény politikát képvisel, gyermek- és családtámogató, „az osztályuralommal szemben a krisztusi demokrácia érvényesüléséért, az összes társadalmi osztályok értékei elismertetéséért” harcol.

Pfeiffer Zoltán 1947. július 26-án jelentette be a Magyar Függetlenségi Párt megalakulását. Az MFP nem csupán a „népi demokrácia” szocialista jellegű perspektíváját utasította el, hanem tulajdonképpen még azt az állapotot is, amelyet 1945-ben jelentett. Ez a párt nyíltan ellenzéki pártként lépett fel, nem tagadta, hogy egy liberális jellegű politikai és társadalmi berendezkedést szeretne megvalósítani Magyarországon. A Pfeiffer-párt döntően a kisgazdapárt konzervatív szárnyának képviselőiből s azok követőiből verbuválódott, és nyíltan tömöríteni szándékozott soraiba a függetlenségi frontból időközben eltávolított, vagy oda már eleve be sem került polgári irányzatokat és csoportokat. A párt megalakulása után lényegében mind politikailag, mind szervezetileg a Magyar Szabadság Párt örökébe lépett. Az MFP vezetőségét, vagy ahogyan ők maguk nevezték, a „hetesfogatot” *Miklós Béla*, *Futó Dezső*, *Hegymegi Kis Pál*, *Moór Gyula*, *Pfeiffer Zoltán*, *Vásáry István* és *Zsedényi Béla* alkotta.

A polgári pártok az 1947-es, erősen manipulált országgyűlési választásokon a szavazatok több mint 55%-át szerezték meg, ami egyúttal azt is jelentette, hogy az ország felnőtt lakosságának többsége nem kívánt balfelé tájékozódni, s elutasította a kommunista törekvéseket. A polgári pártok további sorsa és törekvéseik esetleges megvalósítása szempontjából a Kominform alakuló ülése (1947. szeptember vége) vízválasztónak bizonyult. E szervezet megalakulása – nem is szólva a magyar békeszerződés életbe lépéséről, ami a szovjet csapatok további ittmaradásához is hozzájárult – az MKP számára újabb kedvező feltételt jelentett a polgári ellenzék elleni harc szempontjából. 1947 őszén tovább folytatódott a polgári ellenzék és képviselőinek a politikai életből való eltávolítása, s ezzel együtt a demokrácia, a parlamentarizmus és a többpártrendszer felszámolása.

Az MKP a Magyar Függetlenségi Párt ellen közvetlenül a választások után politikai-adminisztratív, majd október elejétől jogi síkon is megindította a harcot. A Választási Bíróság 1947. november 20-án határozatban mondta ki a párt listáján megválasztott 49 képviselő mandátumának megsemmisítését, *Rajk László* belügyminiszter pedig feloszlatta a pártot. 1948 májusában a PDP és az MRP „összeházasításával” létrehozták a Radikális Demokrata Pártszövetséget, majd ez a szövetség Magyar Radikális Párt néven 1949 elején csatlakozott az újjászerveződő függetlenségi frontoz, hasonlóan a „társu-

tas” Balogh István pártjához. A Demokrata Néppártot a koncepció M Mindszenty-per kezdetén önfeloszlatásra kényszerítették, a KNT-t pedig egyszerűen – képviselői ellen vélt vagy kitalált vádak alapján – eltűntették a politikai életből. A látszatkoalíció – az FKGP, a Parasztpárt, az MRP, a Balogh-párt, s mindenekelőtt a Magyar Dolgozók Pártja részvételével – 1949 tavaszán Magyar Függetlenségi Népfronttá alakult át. Így az MDP egyeduralmódóvá, valójában állampárttá vált. A tényleges hatalmat azonban nem a párt, hanem Rákosi Mátyás és szűkebb köre (*Gerő Ernő, Farkas Mihály, Révai József*, illetve korábbi és egyben akkori „szövetségeseik”), valamint az Államvédelmi Hatóság és kiszolgálóik jelentették, illetőleg képviselték Magyarországon.

A polgári pártokra egy független, demokratikus, többpártrendszerű parlamentarizmusban feltétlenül szükség lett volna, hiszen ezek a pártok és vezetőik nem ellenségei, hanem ellenzéke és bírálói voltak a baloldali pártoknak és törekvéseiknek. Moszkva és hazai képviselői azonban nem túrték jelenlétüket, mert szerintük ők voltak a legfőbb akadályozói a magyarországi kommunista hatalomátvételnek. Az 1947-49-es fordulathoz hasonlóan – még a más nemzetközi körülmények hatására is – 1956-ban már nem a közvetett, hanem a közvetlen szovjet beavatkozás akadályozta meg az ország függetlenségének visszaszerzését, s ezzel együtt a politikai intézményrendszer gyökeres átalakítását, amelyben nyilván fontos szerepe lett volna a többpártrendszernek is.

Az 1956-os forradalom, a *Nagy Imre*-kormány megalakulása és tevékenysége tette lehetővé a többpártrendszer visszaállítását. 1956 októberének utolsó napjaiban újjászerveződtek a volt koalíciós pártok, és számos más polgári párt is alakult, közülük azonban kevesen jutottak el a program megfogalmazásáig. A Független Kisgazdapárt október 30-án alakult újjá és egyúttal megalakította a párt Intéző Bizottságát is. Ennek tagjai *Adorján József, Csorba János, Kővágó József, Németh Imre, Pártay Tivadar, Rácz István, B. Szabó István* és *Szemes József* lettek, a párt elnökévé november 3-án *Kovács Bélát* választották. Az Intéző Bizottság megalakulása után B. Szabó kijelentette: „A kisgazdapárt tulajdonképpen az 1930-as programjából indul ki, s célja az egész magyar népnek a felemelése, tekintet nélkül a társadalmi állásokra, mert a kisgazdapárt sohasem volt osztálypárt, a kisgazdapártban mindenki megtalálta és megtalálja a jövőben is azt a helyet, melyet az országépítésében vállalni kíván.” Kovács Béla viszont Pécsen, a párt újjáalakuló ülésén azt hangsúlyozta, hogy a régi világról ne álmodjon senki. „A grófok, bankárok és kapitalisták világa végérvényesen lezárult. Nem kisgazda igazán az, aki ma 1939-ben és 1945-ben gondolkozik.” Az FKGP újra kiadta a jelszót: „Isten, Haza, Család! – Független Kisgazdapárt!”

Az 1944 ősze után alakult liberális polgári pártok közül, október 31-én újjáalakult a PDP, majd a Magyar Radikális Párt is. Vezetőségválasztásra és programalkotó munkájukra azonban – jelenlegi ismereteink szerint – nem került sor. A volt Nemzeti Radikális Párt (*Bajcsy-Zsilinszky Endre* hajdani pártja) egykori vezetői viszont 1956. november 1-jén kibontakozási tervet készítettek és hoztak nyilvánosságra. E szerint a stabil kormányzat megteremtésének három feltétele van: 1. Kovács Bélát és *Kéthly Annát* a kormányba; 2. hasonlóan a harcoló ifjúság képviselőit is; 3. meg kell maradni azon az alapon, hogy a kormányzat bázisa a harcoló ifjúság és az 1945-ben alakult négy koalíciós párt. Ezekből – azonos számú delegátussal – testületet kell alakítani, amit ki lehet egészíteni a „magyar közélet zárt számú, személyi súllyal bíró tényezőiből (pl. *Mindszenty* primás, *Ravasz László, Kodály Zoltán* stb.)”. E testületnek a szűkebb kabinet tagjain kívül a minisztereket is ki kell cserélnie és olyan kabinetet kell összeállítani, amely pártszemponctól függetlenül alkalmas az ügyek vitelére. E dokumentumot, amit programnak is nevezhetünk, *Bodor György, Simándy Pál, Németh Imre, Kertész Dániel, Molnár Sándor, Thury Levente, Talpassy Tibor, Szalánczy Károly, Gulyás József* és *Erdős János* jegyezte, illetve írta alá.

A Magyar Függetlenségi párt 1956. október 31-én alakult újjá. Vezetői – elnök *Hornyák Tibor*, alelnökök: *Gémes József* és *Bozai Ferenc*, szervező titkár: *Fazekas György*, irodavezető: *Hulica Tivadar*, pénztáros: *Fodor Simon* – továbbra is vallották a polgári eszmék képviselőjének gondolatát, az 1947-es program tényleges valóra váltását. A Magyar Szabadság Párt november 1-jén alakult meg. Az elnök: *P. Ábrahám Dezső*, a főtitkár *Kálmán Szilviusz György*, a vezetőség tagjai pedig *Haray Béla, Vásár József* és *Palla Sándor* lettek. Programnyilatkozatuk kimondta: „A párt nevében hordja jellegét és alapját: az em-

beri és nemzeti szabadságot, minden állampolgár elidegeníthetetlen és el nem rabolható jogát. Nem ismer sem osztály, sem foglalkozás, sem felekezet szerinti különbséget, amely megoszthatja a magyar társadalmat, kiélesítheti az ellentéteket.”

A Demokrata Néppárt 1947-ben megválasztott képviselői közül a nem emigrált *Farkas Dénes*, *Keresztes Sándor*, *Mihelis Vid* és *Székely Imre Kálmán* október 30-án kezdte meg a párt újjászervezését. A DNP képviselői újra felajánlották szolgálatukat az ország megmentése érdekében, lényegében annak a kereszténydemokrata programnak a szellemében, amit 1947 augusztusában elfogadtak és megszavaztak. *Dr. Varga Endre* 1956. november 1-jén a rádióban jelentette be a Katolikus Néppárt működésének megkezdését. Ők Mindszenty hercegprimás szellemében kívánták a „rend, a biztonság, a béke helyreállítását, a megbékélést és megbocsájtást, de ugyanakkor a szilárd erkölcsi alapokon épülő jogrend keretében a bűnösök és cinkosok félreállítását. De nem az elvakult bosszú, hanem a keresztény humanitás jegyében.” A párt vezetésében és szervezésében – amennyiben lett volna erre elég idejük – Varga Endrén kívül *Khuen-Héderváy Károlyt*, *Varga Győzöt*, *Varga Ákost*, *Gálfi Ferencet*, *Bornemisza Gézá*t és *Knob Sándort* kívánták még bevonni.

A Keresztény Demokrata Néppártot október 31-én *Mikó Árpád* elnök és *Molnár György* főtitkár szervezte újjá. A meglehetősen bizonytalan összetételű párt sajtóértésülések szerint arra vállalkozott, hogy „Felekezeti különbség nélkül minden magyar embert, aki a keresztény etikát magáévá teszi, szívesen lát soraiba. Egyetlen feltétel, hogy a jelentkező mind az elmúlt Rákosi-Gerő korszak, mind a fasizmus bűneiben teljesen büntetlen legyen.” 1956. november 1-jén alakult meg a Keresztény Magyar Párt *dr. Zajgóvári Károly* ügyvéd elnökletével. Központi pártigazgató *Reibel Mihály* esperes, a vezetőség tagjai pedig *Meskó Gyula*, *Magyar Győző*, *Stöckl Rezső* és *Sebő Pál* lettek. Programjuk – többek között – állást foglalt egy új választások kiírása és a többpártrendszer bevezetése, az emberi szabadságjogok törvénybe iktatása, szabad vallásgyakorlat, szabad kereskedelem, kis- és középipari üzemek visszaadása, teljes tanszabadság bevezetése és az egyetemek autonómiájának helyreállítása mellett. Keresztény Demokrata Párt néven több csoportosulás is jelentkezett. Vezetőik között megtalálható volt *Mester Kálmán*, *Emődi László*, *Szarka István*, *Albrecht Ferenc*, *Fillér László* és mások. 1956 őszén *Olasz Gyula* szervezte a Keresztény Nemzeti Pártot, *Polla István* a Keresztény Néppártot. *Rajki Márton Mór* Keresztény Szocialista Párt néven tett kísérletet párt létrehozására. A Keresztény Front pedig 1956. október 31-én jelentkezett azzal a céllal, hogy zászlóbontásuk esetén az összes keresztény csoportosulások és pártok összefogását vállalja. A szervezet elnöke *Soltész Jenő* volt, a vezetőség tagjai pedig *Szigeti Imre* domonkos szerzetes-tanár, *Szepeshelyi István*, *Szabó Bendegúz*, *Imregyházy Máttyás*, *Kováts Tibor*, *Hontváry Miklós*, *Nobilis Gábor*, *Gebora Béla*, *Jenőfi Nándor* és *Rudas Endre* lettek.

A forradalom utolsó napjaiban zászlót bontó kereszténydemokrata erők és pártok jövőre vonatkozó elképzeléseit mintegy összegezte a Jézus Szíve Szövetség november 3-án megjelenő hetilapjának, a Szívnek a „Mit akarunk?” – című vezércikke. Mint ez a cikk hangsúlyozta „arra kell törekedni, hogy az értelmiség, ipari munkásság és parasztság még közelebb kerüljön egymáshoz és az a szellem állandósuljon, mely a csodaszámba menő forradalom napjaiban megvalósult”.

A forradalom idején újjászerveződött pártok – köztük a polgáriak – és jelenleg hozzáférhető programjaikból az az általánosabb következtetés vonható le, hogy egyik párt sem lépett fel olyan igényrel, amely a második világháború előtti politikai vagy társadalmi rendszer visszaállítását igényelte volna. Többben az 1945-47-es évek koalíciós hagyományaihoz nyúltak vissza, de nem a visszaállítás igényével. Minden működését megkezdő „rég” és új politikai párt kívánta az ország semlegességének deklarálását. Egyetértés mutatkozott a parlamentáris demokrácia visszaállításában is. Valamennyien a polgári és emberi szabadságjogok tiszteletben tartását tűzték zászlajukra, s ezzel együtt követelték a szólás-, sajtó-, gyülekezési és egyesülési szabadságot. Állást foglaltak a magántulajdon védelmére, a magánvállalkozás megerősítésére és a szabad kereskedelem megvalósítása mellett. A jelentősebbnek mutatózó pártok nem kérdőjelezték meg, sőt kiálltak az 1945 utáni alapvető vívmányok, így a bányák, a gyárak és a bankok államosítása, a szociális vívmányok, valamint a földreform eredményeinek védelmében. Többségük, ponto-

sabban a jelentősebbek igényelték a független szakszervezetek megalakítását, a munkások jogai védelmének biztosítását, s ezzel azok körében népszerűek lettek. A „kibontakozási terveket” készítőik pedig olyan alkotmányos formák kidolgozására törekedtek, amelyek kommunista túlsúly nélkül stabilabbá tették volna a többpártrendszer Magyarországon. 1956 decemberében azonban mindez igen hosszú időre lekerült a napirendről.

1956-ban sem született olyan jogszabály, amely a forradalom idején alakult vagy újjászerveződött pártok feloszlataásáról, illetőleg működésük megszüntetéséről intézkedett volna. Hazánkban az alkotmány 1972. évi módosításával deklarálták az egypártrendszer, mégpedig oly módon, hogy „A munkásosztály marxista-leninista pártja a társadalom vezető ereje. A Magyar Népköztársaság biztosítja a társadalmi szervezetek részvételét a szocialista építőmunkában. A Hazafias Népfront tömöríti a társadalom erőit a szocializmus teljes felépítésére, a politikai, gazdasági és kulturális feladatok megoldására, közreműködika népképviselői szervek megválasztásában és munkájában. A szakszervezetek védik és erősítik a néphatalmat, védik és képviselik a dolgozók érdekeit.” Akkor még úgy nézett ki, vagy legalábbis az MSZMP vezetői azt gondolták, hogy „végleg”.

IRODALOM

Izsák Lajos: Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944-1956. Pannónia Könyvek, Pécs, 1994.

Izsák Lajos – Pölöskei Ferenc – Romsics Ignác – Szerencsés Károly – Urbán Aladár: Magyarország miniszterelnökei 1848-1990. Cégér Kiadó, Budapest, 1993.

Politikus-pályák. Szerkesztette: Sánta Ilona. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1984.

Vida István – Vörös Vince: A Független Kisgazdapárt képviselői 1944-1949. Budapest, 1991.